

3. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества / Н.А. Бердяев. – М. : Прогресс, 1989. – 386 с.
4. Диденко В.Д. Искусство. Духовная культура. Философия / В.Д.Диденко. – Алма-Ата : Наука, 1990. – 200 с.
5. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г.Здравомыслов. – М. : Политиздат, 1986. – 224 с.
6. Золотухина-Аболина Е.В. Рациональное и ценностное : Проблемы регуляции сознания / Е.В.Золотухина-Аболина. – Ростов н/Д : РГУ, 1988. – 141 с.
7. Малахов В.А. Культура и человеческая целостность / В.А.Малахов. – К. : Наукова думка, 1984. – 120 с.
8. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Г.Риккерт. – СПб : Образование, 1911. – 196 с.
9. Тугаринов В.П. О ценностях жизни и культуры / В.П.Тугаринов. – Л. : ЛГУ, 1960. – 156 с.
10. Чавчавадзе Н.З. Культура и ценности / Н.З.Чавчавадзе. – Тбилиси : Мецниереба, 1984. – 172 с.

Анотація

У статті розглядається сутність поняття “система цінностей”, визначається їх роль у формуванні творчої особистості вчителя.

Аннотация

В статье рассматривается сущность понятия “система ценностей”, определяется их роль в формировании творческой личности учителя.

Summary

In the article is considered the essence of the conception „system of values”, is also determined its part in the forming of the teachers’s creative personality.

Ключові слова: система цінностей, аксіологія, культура, творча особистість учителя.

Ключевые слова: система ценностей, аксиология, культура, творческая личность учителя.

Key words: system of values, axiology, culture, teacher’s creative personality.

Подано до редакції 13.03.2011.

УДК:378.013+418.020.92+371.3

© 2011.....Терехова В.І.

ВПЛИВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Вимоги сучасного стану освіти України потребують підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, що у свою чергу невід’ємно пов’язано зі створенням для студентів сприятливого навчально-виховного педагогічного середовища, атмосфера якого повинна ґрунтуватися на позитивному емоційному полі та мікрокліматі педагогічного університету, доброзичливих взаєминах усіх суб’єктів педагогічного процесу та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Розглядаючи навчально-виховне середовище варто зазначити, що це поняття зовсім не нове. Воно зустрічається у працях багатьох сучасних дослідників: В.І.Панов, В.С.Кукушин, В.Г.Афанасьєв, А.К.Уледов, М.О.Гусакивській, І.А.Зайцева, І.Г.Шендрік, В.С.Біблер, Н.Б.Крилова, В.В.Сафонова та інші вчені. Аналіз їх праць свідчить про те, що ґрунтовно вивчені окремі аспекти сутності цього поняття. Однак роль навчально-виховного середовища у процесі підготовки майбутніх перекладачів ще не була об’єктом спеціального дослідження.

Формулювання цілей статті... Метою статті є дослідження поняття “навчально-виховне середовище”, розкриття його сутності та особливості впливу на підготовку майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Визначення поняття “навчально-виховне середовище” варто почати зі з’ясування особливості поняття “простір”.

Деякі автори розглядають поняття “середовище” як синонім поняття “простір”, у тому числі як простір навчального місця, який включає кабінети, бібліотеки, лабораторії, спортивні споруди та ін. Йдеться про дизайн цього простору, його меблювання, змістовну відповідність та інші компоненти простору. Середовище навчання є частиною середовища навчального місця. Воно включає всі навчальні середовища, в яких працюють студенти і викладачі, і які мають важливий вплив на процеси викладання та навчання.

У психолого-педагогічній літературі досить часто зустрічається поняття “освітній простір” та “виховний простір”. “Освітній простір” розглядається як місце, що існує в соціумі, де суб’єктивно задаються безліч відношень і зв’язків, здійснюються спеціальні діяльності різних систем (державних, суспільних і змішаних) щодо розвитку індивіда та його соціалізації [9, с. 183].

У своїй роботі І.Г.Шендрік розглядає освітній простір суб’єкта, який можна розділяти, як простір його включення в тотальний освітній простір, що являє собою сукупність реальних взаємодій людини з дійсністю. Він виділяє важливі моменти, які є точками перетину різних поглядів на проблематику простору й середовища.

“Виховний простір навчального закладу” – це комплекс умов, зовнішніх сил і стимулів, які підкоряються задалегіть визначеній меті виховного процесу, обумовленої специфікою навчально-виховного закладу і загальною ціллю національного виховання [6].

Тому ми можемо розуміти вищий навчальний заклад, як простір виборів, можливостей та відношень у складі більш широкого соціального простору, але слід зазначити, що поняття “простір” і “середовище” мають певні відмінності.

Більшість авторів розуміють середовище як сукупність умов і факторів, які оточують, впливають та взаємодіють з людиною. Для того, щоб з'ясувати особливості створення сприятливого навчально-виховного середовища варто почати з аналізу дефініції терміна “середовище”, яке В.І.Панов і В.С.Кукушин розглядають як складну динамічну систему, що змінюється залежно від соціально-педагогічних умов активізації навчально-виховного процесу.

Інтерес для нашого дослідження також становить з'ясування взаємодії середовища та педагогічної системи. В.Г.Афанасьєв стверджує, що зв'язок між середовищем і системою буває настільки тісним, що виникає питання про те, чи належить той або інший феномен до даної системи або до оточуючого її середовища. До системи відносяться лише ті об'єкти, які безпосередньо беруть пряму особисту участь у створенні властивостей системи.

Під системою ми розуміємо сукупність її складових, спрямованих на виконання певного комплексу задач, які повинні бути розв'язані у навчально-виховному процесі. В цьому випадку поняття системи включає в себе не тільки сукупність засобів навчання, котрі до неї входять, а і людей, що діють у цій системі.

Поняття “середовище” розглядається у межах різних наук: біології, хімії, фізиці, соціології, педагогіки, психології, філософії та ін.

Філософи вважають, що це поняття дуже умвне і відносять до нього:

- соціосферу – оточуючий соціум, сферу нагромадження матеріалізованих думок,
- ноосферу – сферу розуму і біосферу та виділяють співвідношення середовищ таких, як: культурне середовище, фізичне середовище, духовне середовище, естетичне середовище.

А.К.Уледов відносить до поняття “середовище” матеріальні й духовні компоненти, що стосовно особистості існують об'єктивно, тобто ідейне середовище особистості є об'єктивним чинником її формування. Але як предметні, так і духовні елементи середовища особистості, так само як і середовище соціального спілкування, визначаються суспільними умовами і не можуть бути прирівняні до матеріальної і духовної культури суспільства, всієї сукупності відносин, що існують у ньому. Дослідник вважає, що істотний компонент соціального і культурного оточення людини – це духовна атмосфера, що оточує її та складається зі взаємодії різних чинників, включаючи стан суспільної свідомості, зміст і форми, засоби і методи впливу на особистість у системі суспільного навчання і виховання, засоби масової комунікації, а також психологію груп, у яких особистість живе, спілкується, працює, вчиться, ті норми, правила, системи цінностей, якими регулюється поведінка людей у групі.

На думку М.О.Гусаківського, “середовище” є ефектом реалізації безлічі різних культур, воно створює умови для появи нових культур. Середовище не нав'язується ззовні суб'єкту або групі, а виступає продуктом спільного конструювання, спрямованого на актуальну комунікацію, і тому його не можна розглядати окремо від тих ситуацій, в яких воно генерується, і тих ефектів, які воно генерує. Крім того, освітнє середовище – це та область, в якій відбуваються трансформації досвіду та ідентичності учасників освіти. Воно є головним інструментом і сукупним ефектом таких трансформацій, що дозволяють йому долати обмеженість індивідуальних або групових способів трансформаційного самоопису на користь осмислення подібних змін як умови культуропородження [4].

В.А.Ясвін вважає, що середовище людини охоплює комплекс природних (фізичних, хімічних, біологічних) і соціальних факторів, які можуть впливати безпосередньо чи опосередковано, миттєво чи довгочасно на життя й діяльність людей [9, с. 10].

Г.М.Коджаспирова і А.Ю.Коджаспиров розглядають поняття “педагогічне середовище”, під яким розуміють спеціально створену систему умов організації життєдіяльності дітей, що спрямовується на формування їхнього ставлення до світу людей, один до одного згідно із заздалегідь визначеними педагогічними цілями.

Л.П.Буєва стверджує, що “виховне середовище” – це таке середовище, яке формує особистість, є основою всього способу життя в суспільстві, для соціалізації підростаючого покоління на всіх рівнях – матеріальному, організаційному, кадровому, змістовному та ін., тобто є видом соціального середовища, що готує особистість до функціонування у всіх соціальних середовищах, до виконання нею своїх громадянських функцій і до свідомої участі в перетворенні суспільства. Однак, будучи визначальним, виховне середовище не може виступати ізольовано, воно тісно взаємодіє з виробничим, сімейно-побутовим, політичним та ін., використовуючи їхні виховні можливості. Отже, створення різних форм інтеграції виховних сил середовища і є спробою зближення і взаємопроникнення виховного середовища і середовища виховання [1].

Особливо важливим у контексті нашого дослідження є вивчення і створення сприятливого навчально-виховного середовища педагогічного університету, яке готує майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування. Для цього необхідно розглянути основні підходи і тлумачення поняття “освітнє середовище”, яке складається з сукупності умов і чинників, взаємодія яких відбувається з людиною у освітньому просторі.

В.А.Ясвін підходить до визначення “освітнього середовища” як системи впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що перебувають у соціальному й просторово-предметному оточенні [9, с. 1]. Він також зауважує, що поняття “освітнє середовище” є родовим до таких понять, як “сімейне середовище”, “шкільне середовище” та інших локальних середовищ.

На нашу думку, освітнє середовище можна розуміти як структуру, що включає кілька взаємозалежних тенденцій, таких як розвиток культури, економіки, політики, освіти, глобально-інформаційні мережі та ін.

М.А.Гусаківський стверджує, що поняття “освітнього середовища” вказує на можливість принципово іншої педагогічної позиції в рамках культуропороджуючої освіти. Прийнято вважати, що викладач – це суб’єкт, який викликає зміни у свідомості студентів за допомогою організації особливих умов і здійснення деякої освітньої технології. Автор вводить поняття “середовища” як умови конструювання суб’єктивності, причому умови, що сама має бути сконструйованою, тоді традиційна педагогічна позиція піддається серйозній модифікації. Викладач у цьому випадку не зникає як символічний посередник, але радикально змінює свою функцію – з формування ідентичності на організацію середовища, тобто депсихологізує свою викладацьку діяльність. Організація середовища – це не визначення умов і контроль над ними, а організатор середовища – це той, хто керує процесом створення, вироблення середовища. Його основне завдання – зробити так, щоб у освітньому середовищі з’явився ряд ефектів, які не задані заздалегідь і тому не є очікуваними, але, тим не менш, підкоряються загальним принципам диференціації та плюралізації. Форма цього середовища дозволяє організовуватися і взаємодіяти різними практиками, які ніколи не бувають повністю завершені і в результаті не дають завершитися іншим практикам. Тим самим педагог перестає бути зберігачем освітньої реальності, стаючи організатором умов для появи освітніх середовищ [4].

На нашу думку, “освітнє середовище” впливає на створення сприятливого навчально-виховного середовища, яке має бути організованим з урахуванням системи, яка об’єднує види середовищ, які сприяють професійній підготовці майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування.

У зв’язку з цим, нам необхідно розглянути такі поняття: “організаційне середовище”, “предметне середовище”, “інноваційне середовище”, “творче середовище”, “розвивальне середовище”, “соціальне середовище”, “соціокультурне середовище”, “аксіологічне середовище”, “духовне середовище”, які є необхідними компонентами сприятливого навчально-виховного середовища .

В.Н.Князєв розглядає “організаційне середовище” як розмаїття процесів і явищ, стан яких сприймається і розуміється особистістю як структурна сукупність ситуацій (проблем).

На думку Л.П.Буєвої, важливо враховувати і “предметне середовище”, що оточує людину: предмети побуту, з якими пов’язаний певний уклад життя, а головне – знаряддя і предмети праці [1].

Р.А.Фахрутдінова також звертає увагу на таке поняття як “предметне середовище”, що створене людиною, його називають другою природою і воно оточує людину з усіх боків. При цьому естетичні властивості предметного середовища є визначальними, а тому виділяється «предметно-естетичне середовище», яке включає оточення людини, з яким вона взаємодіє, природне і штучне, що візуально сприймається і є естетично значущим. Це середовище сприяє розвитку творчих сил тих, хто навчається, є об’єктом і метою їхньої діяльності, а звідси виступає чинником їхнього соціального й індивідуального розвитку. Воно є джерелом різноманітних впливів на емоційну, раціональну і вольову сфери, свідомість і поведінку студентів, визначає характер перетворень і нововведень.

А.Воронін зазначає, що освітній процес і освітнє середовище варто розуміти як комплекс навчально-виховного, навчально-пізнавального і самоосвітнього процесів, які утворюють “інноваційне середовище”[2].

На нашу думку, “інноваційне середовище” об’єднує “предметне середовище” і “організаційне середовище”, які впливають на процес професійної підготовки майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування.

Також необхідно розглянути поняття “творче освітнє середовище” як один з компонентів сприятливого навчально-виховного середовища.

В.Я.Ясвін вважає, що творче (ідейне) освітнє середовище є єдиним здатним забезпечити особистісний саморозвиток, тих, хто навчається. Цей саморозвиток відбувається за рахунок використання суб’єктами того комплексу специфічних можливостей, який їм надає це середовище [9, с. 35-363].

Ми вважаємо, що “творче освітнє середовище” – це середовище, яке створює умови, які сприяють саморозвитку і творчій діяльності студентів та об’єднують різні види середовищ, за допомогою яких створюється сприятливе навчально-виховне середовище в освітньому просторі. Одним з них є «розвивальне середовище», яке, як наголошує Н.Гафурова, представляє сукупність умов і систему відносин навколо людини, що сприяють виявленню і подальшому розвитку її обдарованості, стимулюють різноманітну творчу діяльність. Елементами цього середовища вона вважає соціальне оточення, зміст освіти, технології навчання, організаційні форми і моделі взаємодії суб’єктів освітнього процесу [3].

Важливими компонентами сприятливого навчально-виховного середовища, що впливає на підготовку майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування, є поняття “соціокультурне середовище”, “соціальне середовище”, “аксіологічне середовище” і “духовне середовище”.

В.М.Степанов зауважує, що “соціокультурне середовище” – конкретний, наданий кожній людині соціальний простір, за допомогою якого авторка активно включається в активні зв'язки суспільства. Це сукупність різних (макро-і мікро-) умов її життєдіяльності й соціальної (рольової) поведінки, це конкретне природне, речове й предметне оточення, представлене як відкрита до взаємодії частина соціуму. [8, с. 20].

До вищезазначеного ми можемо додати, що “соціокультурне середовище” можна розуміти як процес поділу спільного досвіду між його суб'єктами, а також містить послідовно-конфліктний характер.

Л.П.Буєва розглядає поняття “соціальне середовище”, яке дозволяє активно впливає на людське оточення, на кожну особистість як суб'єкта діяльності і спілкування і як об'єкта виховного впливу суспільства і групи [1].

“Соціокультурне середовище” і “соціальне середовище” породжує певну систему цінностей суспільства і зокрема особистості, а отже пов'язано з поняттям “аксіологічне середовище”.

Е.Н.Гусинский стверджує, що до “аксіологічного середовища” входить ціла низка гуманітарних систем: людина, суспільство, культура. Отже, в процесі освіти особистості в цьому середовищі відбувається взаємодія цих складних систем. У цьому контексті й виникає “розуміння освіти як системи уявлень і понять щодо дійсності, що спрямовує поведінку людини (перший аспект), і як процесу її становлення й розвитку при взаємодії із суспільством у просторі культури (другий аспект), що здійснює при спрямованому впливі з боку суспільства формування особистості (третій аспект)” [5].

На нашу думку, такі середовища, як “соціокультурне” і “соціальне”, “аксіологічне” пов'язані з “інформаційним середовищем”, тому що у цих середовищах відбувається взаємодія особистостей у суспільстві, а саме тому здійснюється процес обміну інформацією.

Сприятливе навчально-виховне середовище об'єднує декілька середовищ і впливає на розвиток особистостей і формування їх духовної культури.

Л.П.Буєва вважає, що “середовище особистості” є визначеною єдністю загального, особливого й одиничного. Воно відображає не тільки риси суспільства в цілому, його соціальну структуру (класи, соціальні групи, колективи, до яких належить людина), але і властивості таких елементів “мікросередовища”, як родина, середовище спілкування особистості (друзі, товариші, знайомі, сусіди і ін.), що впливають на розвиток особистості, формують особливості її духовного світу. Зазначається, що кожний з цих елементів несе в собі загальні, особливі й одиничні ознаки, в них по різному виявляються типові для даного суспільства соціальні відносини, можуть сполучатися суперечливі елементи, породжені різними соціальними умовами [1].

У соціології виокремлюється мікросередовище, яке є сукупністю матеріальних, політичних і соціально-психологічних чинників, що взаємодіють та впливають на особистість через фактори її оточення в процесі діяльності, а також є одним із складників загального “соціального макросередовища особистості”.

“Інтелектуальне мікросередовище” – таке середовище, в якому освітній процес цілеспрямовано орієнтований не тільки на академічну й професійну підготовку студентів, але й на розвиток їхньої функціональної грамотності (лінгвістичної, комунікативної, комп'ютерної та ін.), формування ключових компетентностей, а також на їхній особистісний розвиток і саморозвиток.

“Соціальне мікросередовище” – це емоційно-моральна обстановка навчального закладу, яка впливає на умови життєдіяльності всіх суб'єктів педагогічного процесу, на актуалізацію творчого потенціалу, реалізацію потреб, здібностей і можливостей суб'єктів.

“Науково-методичне мікросередовище” – це середовище, в якому відбувається професійна діяльність викладачів, науковців відбувається процес професійного зростання.

“Культурно-естетичне мікросередовище” – середовище, в якому спостерігається духовне, моральне, естетичне і культурне взаємозростання і взаємозбагачення суб'єктів.

“Психологічне мікросередовище” – середовище, яке сприяє сумісній продуктивній діяльності і всебічному розвитку суб'єктів на основі гуманної взаємодії і взаємовідносин [7].

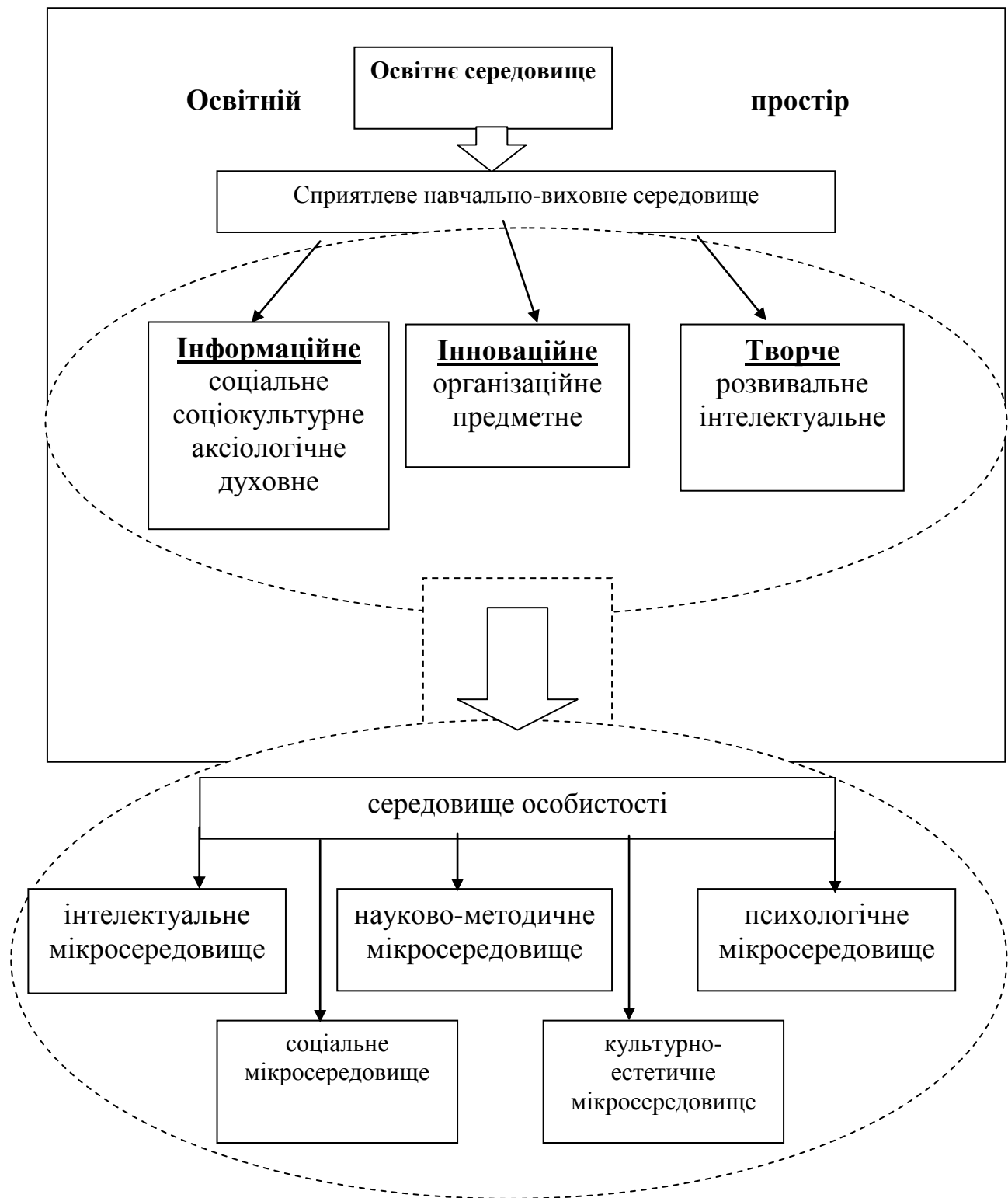

Рис.1. Місце сприятливого навчально-виховного середовища в освітньому просторі педагогічного вищого навчального закладу

Висновки... Підводячи підсумки вище зазначеному, ми можемо зазначити, що вплив навчально-виховного середовища на процес підготовки майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування відіграє важливу роль у їх подальшій професійній діяльності, тому ми можемо констатувати, що необхідно створювати сприятливе навчально-виховне середовище, яке повинно об'єднувати декілька середовищ для взаємодії всіх суб'єктів педагогічного процесу у вищому навчальному закладі. Саме тому ми розробили схему, представлену на рис.1, яка відображає місце навчально-виховного середовища в освітньому просторі педагогічного вищого навчального закладу, де відбувається підготовка майбутніх перекладачів.

Подальші розвідки в цьому напрямку полягають у вивченні педагогічних умов, що сприяють підготовці майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування у навчально-виховному середовищі педагогічного університету.

Література

1. Буева Л.П. Личность и среда / Л.П.Буева. – М.: МГУ, 1972. – 145с.
2. Воронин А.М. Управление развитием инновационной образовательной среды / А.М.Воронин. – Брянск, 1995. – 281с.
3. Гафурова Н.О. Конструирование среды, развивающей одаренность личности / Н.О.Гафурова. – Красноярск, Красно яр, 1996. – 165 с.
4. Гусаковский М.А. Университет как центр культуропорождающего образования. Изменение форм коммуникации в учебном процессе / М.А.Гусаковский, Л.А.Яценко, С.В.Костюкевич и др.; под. ред. М.А.Гусаковского. – Мн.: БГУ, 2004. – 279 с.
5. Гусинский Э.Н. Построение теории образования на основе междисциплинарного системного подхода / Э.Н.Гусинский. – М.: Наука, 1994. – 184 с.
6. Курлянд З.Н. Революція в університетській освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє / З.Н.Курлянд // Матеріали Міжнародного симпозиуму (25-30 травня 2007 року, м. Одеса). – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2007. – 144 с.
7. Лошакова Т.Ф. Педагогическое управление созданием комфортной среды в общеобразовательном учреждении / Т.Ф.Лошакова. – Дисс... д-ра.пед.н. – Екатеринбург, 2001. – 410 с.
8. Степанов В.М. Инновационная школа: опыт организации единого образовательного пространства / В.М.Степанов // монография. – Иркутск: ЗАО “Восточно-сибирская издательская компания”, 2000. – 152 с.
9. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А.Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.

Анотація

У статті розглядається теоретико-методична основа поняття “середовище”, подається аналіз та систематизація накопиченого досвіду з цього питання. Визначено сутність поняття “навчально-виховне середовище”, розглянуто його вплив на підготовку майбутніх перекладачів.

Аннотация

В статье рассматривается теоретико-методическая основа понятия “среда”, осуществляется анализ и систематизация накопленного опыта по этой проблеме. Определена сущность понятия “учебно-воспитательная среда” и её влияние на подготовку будущих переводчиков к межкультурному общению

Summary

In this article presents theory and methodological side conception “teaching and educational environment”, attempt systematize knowledge this conception its contents of the conception by. “teaching and educational environment” and its influencing of training of future translators.

Ключові слова: навчально-виховне середовище, майбутні перекладачі, навчальна діяльність, міжкультурне спілкування.

Ключевые слова: учебно-воспитательная среда, будущие переводчики, обучающая деятельность, межкультурное общение.

Key words: teaching and educational environment, future translators, pedagogical training, cross-cultural communication.

Подано до редакції 10.02.2011.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Курлянд З.Н.

УДК 378(075.8)

© 2011.....Федірчик Т.Д.

НАУКОВИЙ ФЕНОМЕН “ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ВИКЛАДАЧА” У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реформування вищої школи відповідно до євроінтеграції України, реалізація вимог Болонського процесу висуває нові вимоги до науково-педагогічних кадрів. Лише педагог, який вільно й активно мислить, прогнозує результати своєї науково-педагогічної діяльності і, відповідно, моделює навчально-виховний процес, може бути гарантом вирішення завдань, висунутих суспільством і соціальним споживачем (студентом) перед вищою освітою. Лише високо кваліфікований викладач-професіонал позитивно впливає на формування творчих студентів, добивається найкращих результатів науково-педагогічної діяльності, забезпечуючи якість освітніх послуг вищої школи, постійно збагачує свій інтелектуальний, емоційний, моральний, творчий потенціал.